

In search of arctic birds

Richard Vaughan. 431 sider med mange fotografier, vignetter (af G. Brusewitz), kort og nogle tabeller, indb. T. & A. D. Poyser, London, 1992. Pris £ 20.

Titlen på denne bog kunne antyde, at der var tale om en "hvorn og hvordan finder man de arktiske fugle". Det er det til dels også, men kun en lille del er helliget dette emne.

Bogen handler først og fremmest om arktiske ornitologiske undersøgelser og ekspeditioner samt om de folk, som har beskæftiget sig med arktiske fugle på den ene eller anden måde. Det er ikke en komplet historisk gennemgang eller en lærebog i arktisk ornitologi, men et udvalg af de mere interessante historier om fuglenes udforskning.

Der beskrives f.eks. ekspeditioner og rejser helt fra hvalfangertiden og til nu, de mere kendte af ornitologerne med Finn Salomonsen på en fremtrædende plads, og ornitologiske problemstillinger, som har beskæftiget fagfolk i længere perioder.

Der er, som en væsentlig ting, lagt særlig vægt på den russiske del af Arktis, fordi litteraturen fra dette område er så svært tilgængelig.

Blandt undersøgelser fra Grønland omtales indgående bl.a. Tinbergens snespurvestudier og Geltings rypefødeundersøgelse, begge fra trediverne, samt fra nyere tid Mattox's falkeundersøgelser, Evans' studier af Søkonger og de Korte's Lille Kjøve-studier.

Også tidlige hvalfangeres og forskellige inuit-samfunds udnyttelse af fuglene omtales. Men det er kortfattet og langt fra dækkende.

Et af kapitlerne hedder "ornithological treasure trove" (ornitologiske skattefund), og her beskrives med citater fra de oprindelige ekspeditionsberetninger f.eks. hvordan den Islandske Ryles æg blev efterstræbt af samlere og museer ved århundredskiftet. Man får indtryk af, at ægsamling var en vigtig del af den tids britiske ekspeditioner. Mange af de arktiske vadefugles æg var meget sjældne og for den Islandske Ryles vedkommende ukendte indtil 1903. De var derfor i meget høj kurs, og der var stor prestige i at have fundet de første kuld. Rosenmågen var, dengang som nu, den definitive raritet. Men den skulle helst med hjem og samle støv i samlingen.

Jagtfalken har fået sit eget kapitel. Her beskrives dens betydning som falkonerfugl, og en tabel udarbejdet af en hollandsk forsker viser, at der blev eksporteret omkring 4600 Jagtfalke fra Island til Danmark i perioden 1731-1793!

Bogen afsluttes med et udmærket kapitel om fuglebeskyttelse i Arktis, hvor den tidlige indsats i Grønland (K. Oldendow) fremhæves. Bogens sidste ord er et citat fra de jagtregler, som Knud Rasmussen i samarbejde med lokale fangere udarbejdede for Thule-distriktet i 1929. Et citat som stadig er brugbart.

Vaughan, der må kunne læse dansk, er bedst når han fortæller om de ældre ekspeditioner og opdagelser. Hans udvalg af grønlandske undersøgelser virker noget tilfældigt, og fra nyere tid savner jeg omtale af de spændende ting, der f.eks. er skrevet om grønlandske vadefugle. Jeg synes også, at gennemgangen af de nyere undersøgelser er noget mangelfuld på den måde, at der ikke fortælles meget om de mere analytiske og teoretiske overvejelser, som ofte er det mest interessante.

Alt i alt er denne noget rodede bog sjov og underholdende. Der er mange gode historier, mens det faglige indhold bedre søges i de oprindelige artikler og beretninger.

David Boertmann

A field guide to the rare birds of Britain and Europe

Ian Lewington, Per Alström & Peter Colston. 448 sider, 65 tavler, mange stregtegninger, indb. Harper Collins Publishers, London, 1991. Pris kr. 225 i DOF-Salg.

"For den erfarne fuglekigger er sjældenhederne det aller mest spændende", hedder det i forordet til denne nye felt-håndbog, der behandler 300 af de mest sjældne gæster i Europa. Det skal der nok være delte meninger om, men hermed er bogens målgruppe afgrænset. Den bliver utvivlsomt artsjægerens "bibel" de næste par år. Der ligger et imponerende arbejde bag bogen, der er blevet til i et engelsk/svensk samarbejde, og for mange arters vedkommende er der tale om de hidtil mest udførlige beskrivelser og de mest korrekte og detaljespækkede illu-

strationer. Meget er således publiceret for første gang i Europa, f.eks. Beringsternens ungfugledragt.

Man noterer sig først og fremmest de meget udførlige tekstafsnit, hvor alle dragter, der kan bestemmes i felten, er omtalt. Uheldigvis sætter forfatterens meget snørklede sprog nogle begrænsninger. Det er således upædagogisk at indlede afsnittene med formuleringer som "Arten er generelt lidt mørkere end den anden art, men den kan være både mørkere og lysere". Overblikket går fløjten og man må ofte læse teksten igennem flere gange, før den alligevel uklare konklusion tegner sig. Mange gange nævner forfatteren slet ikke vigtige karakterer som helhedsindtryk, opførsel og "jizz", men fortaber sig i "dækfjers-fetichisme", som formentlig forårsager megen frustration og skuldertrækken blandt de, der forsøger at bestemme visse småfugle og vadere. Kunsten burde være at gøre tingene let forståelige gennem en kombination af helhedsindtryk og de væsentlige dragtkarakterer, men her udvides teksten med mange ligegyldige karakterer uden bestemmelsesmessig værdi. Jeg håber ikke, at denne indfaldsvinkel til fuglebestemmelse kommer til at danne skole i 90'erne.

Tavlerne er for det meste meget smukke og korrekte, især er vaderne og mågerne forbilledlige. Mange småfugle virker dog underligt fladpandede, tyknæbbede og "søvnige", og de enkelte *Phylloscopus*-arters særegne udtryk kommer ikke frem. Nordsangeren er blevet et ordentligt brød – men læser man i teksten, skal den være svær at kende fra Lundsangeren. Mange fugle virker noget kantede i formen, men generelt er illustrationerne absolut både flotte og korrekte. At trykket er blevet noget rødligt skal ikke klandres tegneren.

Mindre mangler er, at *Aquila*-ømenes flugtmåde og kredsflygt ikke er nævnt, og at Kongeterne er af den amerikanske race *maxima*. Her ville nogle bemærkninger om den vestafrikanske *albidorsalis* have været på sin plads, da den nævnes som gæst i Spanien. Citronvipstjerten af racen *verae* (yngler så tæt på Danmark som i Litauen) er ikke nævnt. Dette er naturligvis petisserer, men når man nu har anvendt så megen energi til at gøre bogen så grundig som mulig, kunne man godt have taget dette med.

Efter beskrivelserne er der et afsnit om fuglenes udbredelse og optræden i Europa. Her gives en kortfattet men ajourført oversigt over arternes optræden til og med 1989. Det ser ud til at være korrekt, omend de danske fund af Sortbuget Knortegås er glemt.

Litteraturlisten ser imponerende ud, men ved nærlæsning afslører den en del mangler. Forfatterne har gjort meget ud af at føre alle deres egne skrivelser til torvs, men de kritiske indlæg, der har været mod de oprindelige artikler, er ignoreret! Iøjnefaldende forglemmelser er den fremragende *Birds of Middle East & North Africa* samt de fleste af de mange artikler, der er publiceret i svenske lokalblade.

Jeg tror, at hitjægere vil finde bogen uundværlig, men jeg er ret sikker på, at sproget vil afholde mange fra at få det fulde udbytte af den meget grundige og korrekte tekst.

Klaus Malling Olsen

The herons of Europe

Claire Voisin. 364 sider, 4 farvetavler, 27 figurer, 34 tabeller og talrige stregtegninger, indb. T. & A. D. Poyser, London, 1991. Pris £ 22,50.

Forfatteren har i de sidste 20 år arbejdet med hejrer i Frankrig og Senegal; den største del af hendes arbejde har bestået i adfærdsstudier. Denne hovedinteresse giver sig i høj grad udtryk i denne bog. Efter nogle meget korte indledende kapitler om hejrerens klassifikation, afstamning og økologi samt et par lidt længere om yngle- og fødesøgningsadfærd, følger en gennemgang af Europas 9 hejrearter. Herunder behandles udseende, habitat, udbredelse og bestandsstørrelse, træk, ynglebiologi og adfærd. Afsnittene om adfærd er særdeles grundige og illustreret med et stort antal noget ubehjælpomme tegninger. Særligt spændende er her beskrivelsen af hvordan nogle hejrearter af og til fisker med madding.

På minussiden kan anføres, at udbredelse og bestandsstørrelse behandles i lange, opremsende tekstafsnit helt uden udbredelseskort eller brug af tabeller. Endvidere er oplysningerne (i hvert fald for Fiskehejren) ikke up-to-date.

I et særligt kapitel behandles Kohejrens enestående og næsten verdensomfattende spredning. I dette århundrede har den fra Afrika koloniseret Nord- og Sydamerika og fra Asien det meste af Australien. Forfatteren forklarer spredningen med habitatændringer og især tilkomsten af store græsædende pattedyr (køer) i disse verdensdele.

Litteraturlisten er omfattende (18 sider), men som ovenfor nævnt ikke helt up-to-date – der er næsten ingen referencer fra efter 1987.

Alt i alt må man nok sige, at bogen især henvender sig til adfærdsinteresserede, som her vil få en grundig gennemgang af hejrerens adfærdsmønstre. Den alment interesserede læser vil derimod næppe få det store udbytte af den – f.eks. vil det koste et uforholdsmæssigt stort arbejde at få et overblik over de europæiske hejrerens udbredelse og bestandsstørrelse.

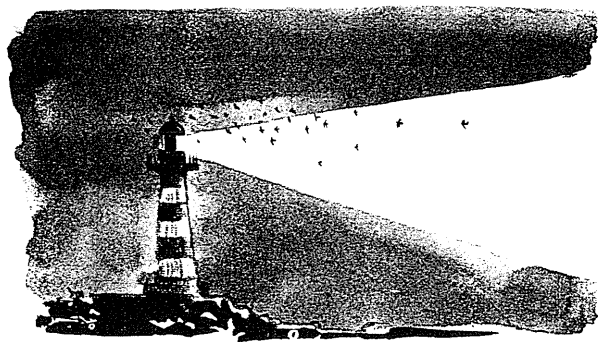
Morten Frederiksen

Birds by night

Graham Martin. 227 sider, 29 figurer, 2 tabeller og et antal vignetter. Indb. T. & A.D. Poyser, 1990. Pris kr. 248 i DOF-Salg.

Forfatterens udgangspunkt er det simple spørgsmål: hvorfor er ugler nataktive? For at få et tilfredsstillende svar udvides emnet til at omfatte samtlige aktiviteter, som fugle udviser efter solnedgang. Efter en definition af hvornår en fugleart kan betegnes som nataktiv, gennemgås de delvist nataktive, de skumringsaktive og de egentligt nataktive fugle. Til sidst gives en grundig beskrivelse af uglernes biologi.

Nattræk hos ellers dagaktive arter opfatter forf. som tilpasninger til passage af ugæstfrit terræn eller særlige meteorologiske forhold. Synspunktet er ganske interessant og velargumenteret.

Mange arter vandfugle finder i perioder føde om natten, og de bliver derfor nødt til at ændre fourageringsstrategi. Fra i dagtimerne fortrinsvis at finde føden ved hjælp af synet, bruges føle- og smagssanserne om natten. Fælles for disse og andre delvist nataktive arter er, at de kun henlægger en del af deres aktiviteter til natten, og at de generelt er bedre tilpasset en dagaktiv levevis.

Som bekendt tager en del fuglearter natten til hjælp når de om foråret skal finde en mage. Natsangen tjener for de fleste arter kun til at lokke en hun til, f.eks. hos Sydlig Nattergal, hvor territoriet markeres ved dagsang. Hos vor hjemlige Nattergal forholder det sig derimod lige omvendt.

Om de egentligt nataktive fugle som natravne og ugler gives mange interessante detaljer. Læg f.eks. mærke til, hvordan natravne oftest fanger natsværmere ved angreb nedefra, hvor de ses i kontrast mod himmelen. Vedrørende analysen af uglernes sanser når forfatteren den konklusion, at uglernes høre- og synssans ikke er meget bedre end menneskets. Udpræget nataktive ugler som f.eks. Natuglen er derfor nødt til at have et særdeles godt kendskab til omgivelserne for at kunne orientere sig, manøvrere og fange bytte. De er da også typiske standfugle, der fanger deres bytte fra faste siddepladser i velkendte omgivelser.

Bogens mange litteraturhenvisninger gør teksten noget omstændelig og tung at læse visse steder. Men de 17 siders referencer giver mulighed for yderligere fordybelse i emnet. Et godt stikordregister gør det let at finde rundt i bogen, der kan anbefales til de nataktive ornitologer. God nat!

Egon Østergaard

The Cambridge encyclopedia of ornithology

M. Brooke & T. Birkhead (red.). 362 sider, over 350 farve og s/h fotos, illustrationer og diagrammer, indb. Cambridge University Press 1991. Pris £ 24,95.

Ifølge min ordbog betyder *encyclopedia* en håndbog med samlet fremstilling af menneskelig viden, hvilket er rammende nok for denne flotte bog. Et ornitologisk opslagsværk skrevet af et internationalt team på 39 eksperter, primært fra England, USA og Canada.

Bogen, der er i stort format og fyldt med smukke farvefotografier og illustrative figurer, er opdelt i 11 kapit-

ler omhandlende anatomi og fysiologi, bevægelse, fugle før og nu, daglig aktivitet, træk og navigation, populationer, yngletiden, adfærd samt mennesker og fugle; sidste afsnit medtager fuglebeskyttelses-perspektiver. Bagt i bogen findes en oversigt over ornitologiske organisationer, en ordforklaring, forslag til uddybende læsning og tre typer registre. Spredt i bogen er placeret 21 tekst-bokse omhandlende emner af speciel interesse, f.eks. et familie-stamtræ baseret på DNA-DNA hybridisering, fugle og bær, mærkning med radiosendere, fuglestationer og ringmærkning, m.m. Titel og indhold minder umiddelbart en del om *A dictionary of birds* (anmeldt i DOFT 79, s. 169), som dog er et langt mere leksikonagtigt og dermed overskueligt opslagsværk. *Cambridge encyclopedia* fremstår som en "lærebog" med sammenhængende kapitler og med et meget lækkert layout.

Bogen er skrevet på et letforståeligt engelsk, og den spændende og inspirerende tekst medtager nyeste viden og teorier. Bl.a. fremlægges resultater af nye eksperimenter med Munk og Havesanger som tyder på, at de uerfarne ungfugles trækadfærd er genetisk bestemt, hvorimod de gamle fugle inddrager erfaringerne fra tidligere gennemførte træk. Men at der stadig er mange ubesvarede spørgsmål lægger forfatterne ikke skjul på.

I kapitlet om anatomi og fysiologi gennemgås fuglen fra yderst til inderst med opbygningen af fjer, muskler, skelet, fordøjelsessystem, nervesystem o.s.v., og man får et godt indtryk af de mange specielle træk, som fuglene har udviklet eller perfektioneret i forbindelse med flyvningen. Eksempelvis det effektive åndedrætssystem, der bl.a. tillader fuglene at færdes i de højere luftlag.

En enkelt svaghed er dog, at forfatterne er gået alt for let hen over emnet fuglebeskyttelse. Det er trods alt nok det emne i verden, der beskæftiger flest ornitologer.

Denne bog henvender sig til alle fugleentusiaster – fra weekend-ornitologer til specialister – som er interesseret i andet og mere end artsbestemmelse. Den kan varmt anbefales som et seriøst fugleleksikon.

Jesper Johannes Madsen

The ecology of bird communities

John A. Wiens. Vol. I og II, ialt 855 sider, talrige figurer og tabeller, indb. el. hft. Cambridge University Press, Cambridge, 1989. Pris for vol. I og II henholdsvis £ 50 og 37,50 indb., £ 25 og 17,50 hft.

Studiet af fuglesamfund tog for alvor fart i slutningen af 1950'erne og 1960'erne, i takt med en voldsom vækst i økologiske studier. Væksten i antallet af publikationer om økologien hos fuglesamfund har ikke aftaget siden, snarere tværtimod. Tidlige studier var overvejende deskriptive, men snart blev hovedvægten lagt på samfunds-økologiske analyser. Amerikaneren Robert MacArthur spillede i denne sammenhæng en væsentlig rolle, idet han med simple indeks og formler forsøgte at beskrive eller komplicerede økologiske sammenhænge og mønstre. Ø-biogeografiske analyser og forenklede beskrivel-

ser af forholdet mellem vegetationsstrukturer og fuglediversitet fængede bredt og startede en lavine af beslægtede undersøgelser, af Wiens beskrevet som det MacArthur'ske paradigme.

Wiens giver i sin bog en – personlig – beskrivelse af denne udvikling i studiet af økologien hos fuglesamfund. På grundlag af et overordentligt stort antal referencer præsenterer Wiens en detaljeret syntese af vores nuværende viden omkring mønstre og processer i fuglesamfund. Han fremhæver ofte kontroversielle opfattelser og forsøger at finde en baggrund for de modstridende betragtninger, til lærdom og måske inspiration for os andre, der ofte ikke har forstået et klap af diskussionerne.

Wiens inddrager i sin gennemgang alle aspekter af fugleøkologiske studier, fra de indledende antagelser og hypoteser over metodikken til databehandlingen og analysen. Vægten er lagt på en præsentation af generelle resultater, men med en grundig – og meget lærerig – gennemgang af fordele og ulemper ved de anvendte metoder. Bogen kan dermed benyttes som samfundsökologisk lærebog ikke blot for ornitologer, men i vid udstrækning også inden for andre zoologiske discipliner.

Selv om de to bind udgør et samlet hele, kan de købes hver for sig. Bind 1 (Foundations and patterns) beskriver hvilke spørgsmål, fugleøkologer stiller, og hvad de gør for at besvare dem. En stor del er reserveret til en kritisk evaluering af de mønstre, der er blevet beskrevet for fuglesamfund. I bind 2 (Processes and variations) beskrives det, hvordan disse mønstre er blevet fortolket og hvordan de underliggende processer er blevet bestemt.

Bogen er et *must* for enhver fagornitolog, men også den seriøse amatørornitolog kan her hente såvel inspiration som hjælp ved forberedelse og udførelse af ornitologiske undersøgelser. Man skal bare give sig god tid og måske springe et afsnit over hist og her.

Steffen Brøgger-Jensen

Waterfowl ecology

M. Owen & J.M. Black. 194 sider, talrige figurer og s/h fotos, hft. Blackie, Chapman & Hall, New York, 1990. Pris £ 13,95.

Fra midten af 1960'erne er der i accelererende tempo udgivet artikler om ænder, gæs og svaner. Men forsøgene på at samle den ny viden i læservenlige bøger har desværre været få. To af de førende forskere (fra Wildfowl and Wetlands Trust i England) har nu rådet bod på dette ved at samle væsentlige dele af den nyeste økologiske viden om familien Anatidae i denne bog. Hensigten er at illustrere evolutionære og økologiske principper og give læseren et billede af, hvordan mennesket påvirker fuglebestandene.

Bogen er opdelt i fem omtrent lige lange kapitler: føde og fødesøgning, ynglebologi, social adfærd og parringsdynamik, lokale bevægelser og træk samt populationsdynamik. Hertil kommer et lidt længere afsluttende kapitel om beskyttelse og management.

Stoffet er let tilgængeligt, og ligesom de andre bøger i samme serie – *Avian ecology* og *Seabird ecology* (anmeldt i DOFT henholdsvis 79: 78-79 og 81: 194-195) – er denne bog af høj kvalitet. Ved eksempler hentet fra mange forskellige artikler behandles et stort antal emner og arter. Eksemplerne udgør ryggraden i bogen, og der indgår også hidtil upublicerede resultater. Bl.a. plausible teorier om, hvorfor arterne og grupperne inden for familien har udviklet sig i forskellige retninger. Informationen præsenteres i komprimeret form, hvor det essentielle fra en artikel refereres i få sætninger. I nogle afsnit er der da også nogle store spring med hensyn til emne og omtalte fuglearter. Men generelt er forfatterne sluppet godt fra deres opgave.

Bogen kan med stor fordel bruges, hvis man ønsker en hurtig indføring eller vil finde de vigtigste artikler om et emne. Udbyttet af læsningen stiger dog, hvis man på forhånd ved lidt om de pågældende arter eller i det mindste er indstillet på at slå op i andre bøger. Som eksempel-samling er bogen interessant, og som oversigt udfylder den et tomrum.

Thomas Bregnballe

Das Rebhuhn

Rolf Dwenger. 146 sider, 64 illustrationer, hft. Die Neue Brehm Bücherei 447, 2. udgave. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt, 1991. Pris DM 29,80.

Agerhønen er et kendt og elsket jagtobjekt, måske i mindre grad værdsat af fuglekiggere. Med sin levevis, der året rundt er nært knyttet til landbrugslandet, er Agerhønen i de senere år imidlertid blevet et vigtigt led i overvågningen af forholdene i agerlandet. Gennem de seneste 20-30 år er bestandene af Agerhøns overalt gået kraftigt ned, og den industrielle landbrugsdrift får som regel skylden.

Rolf Dwenger, der er amatørornitolog og fuglefotograf, har med denne bog revideret det tidligere Agerhøne-bind i serien, så der reelt er tale om en ny bog.

Bogen indeholder et væld af nyttige oplysninger om Agerhøns: Systematik, biotopforhold, føde, vægt- og aldersforhold, fjerudvikling, stemme, vandringer, forplantning, adfærd, dødelighed, sygdomme, jagt, beskyttelse, biotoppleje, opdræt, udsætning, og meget mere. Der er flittigt henvist til originallitteraturen, men i litteraturlisten mangler dog nogle nyere engelsksprogede artikler om blandt andet fødevalget hos kyllinger og om redeprædation. Der er et stort antal fotos, herunder mange biotop-billeder fra Tyskland. I øvrigt findes der en masse tabeller, mens der alt for sjældent anvendes læservenlige grafer og histogrammer.

Bogens styrke er en "gammeldags" og detaljeret fremstilling i tysk tradition om fuglen og dens gøren og laden. Men man savner en sammenfatning af, hvad der virkelig betinger Agerhønsens tilbagegang og nuværende ringe vilkår i agerlandet. Interesserede bør her fremdeles konsultere G.R.Potts bog *The Partridge; pesticides, predation and conservation* fra 1986.

Thomas Secher Jensen

Handbook of Australian, New Zealand and Antarctic birds

S. Marchant & P.J. Higgins (red.). Bind 1 (Part A & B), i alt 1400 sider, 96 farvetavler, talrige figurer, sonagrammer, udbredelseskort og tabeller, indb. Oxford University Press, Melbourne, 1990. Pris Aus. \$ 295.

Australien og New Zealand er begge "nye" lande, hvis fugleliv dog ret tidligt blev beskrevet i større værker. Men siden klassikerne W. Buller's *A history of New Zealand birds* fra 1872-73 og G.M. Mathews' *The birds of Australia* fra 1910-27 har begge lande savnet nye faglige ornitologiske håndbøger.

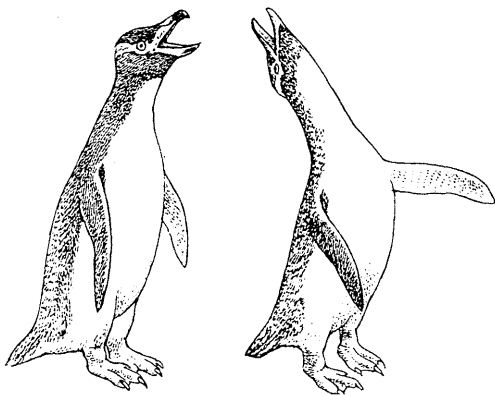
Den store vækst i fugleinteressen siden 1960erne, og den voksende mængde af nye iagttagelser, nye arter, specialstudier og de to landes ornitologiske foreningers vækst gjorde kravet om moderne fuglehåndbøger mere og mere presserende. I begyndelsen af 1980erne begyndte planerne for en håndbog over Australiens fugle at tage form. Stephen Marchant, mangeårig redaktør af Royal Australasian Ornithologists Union's (RAOU) tidskrift *The Emu*, var den centrale person i dette foretagende – og er det stadig i en alder af 78 år! Fra oprindeligt at skulle dække Australien blev området udvidet til også at dække New Zealand med omliggende øer foruden Antarktis. Forbilledet var *Birds of the Western Palearctic*.

Første bind af HANZAB, som værket uvægerligt er kommet til at hedde, udkom i december 1990. Værket er beregnet til at udkomme i fem bind over en tiårig periode, men allerede første bind – fra emuer til ænder – voksende under behandlingen til 1400 sider og blev splittet op i to dele. Man kan undre sig over, hvorfor de ikke kaldes bind 1 og 2.

HANZAB vil i alt behandle ca 900 arter. I første bind omtales 196 arter, hvoraf hovedparten (162) yngler i området. Det indledes med 34 sider om værkets tilblivelse, en kort gennemgang af ornitologiens historie i Australien og New Zealand, den anvendte systematik, en forklaring af de behandlede emner (feltbestemmelse, habitat, udbredelse m.v.), ordlister, fjerdragsterminologi, tegninger med dragt-, næb- og fodbeskrivelser, medarbejdere samt anvendte forkortelser.

Derefter følger en behandling af de enkelte arter: feltkendetegn og artsbestemmelse i felten, levested, udbredelse og bestandsstørrelse, træk og vandringer, ernæring, bestandsforhold, adfærd, stemme og sang, yngleforhold, fjerdragter, mål, vægt, kønsbestemmelse, geografisk variation (racær) og litteraturfortegnelse. Alle ynglefugle samt de fleste trækgæster og strejffugle er afbildet på de mange, detaljerede farvetavler, udført med stor nøjagtighed af J.N. Davies. Farveplancherne viser især mange havfugle i flugt, både underside og overside og unge og gamle fugle – en meget fin samling flugtbilleder af en af de vanskeligste grupper at bestemme i felten.

Foruden de mange farvetavler findes udbredelseskort (både verdensudbredelse og detaljerede udbredelseskort for lokalt begrænsede arter), tegninger (især adfærdspositioner), diagrammer over ynglecycklus og sonagrammer.

For en dansk ornitolog er første bind som en rejse i et fremmed land – Emu, kiwier og pingviner er ikke just daglig kost. Australiens og New Zealands geografiske beliggenhed i milde klimabælter medfører, at næsten alle arter er standfugle; det modsatte er tilfældet med Eurasien og Nordamerika. Resultatet er, at meget få arter fra den sydlige halvkugle finder vej til Nordeuropa. Til gengæld beriger Eurasien og Nordamerika Australien og New Zealand med et stort antal regelmæssige og tilfældige gæster, som det især vil ses, når bindet om vadefugle udkommer.

Blandt de mange konkrete oplysninger læser vi f.eks. om stormfuglenes optræden i enorme antal. Sodfarvet Skråpe er set i flokke på op til en halv million fugle, og den nært beslægtede Korthalede Skråpe, der kun yngler på øer syd for Australien, findes i en totalbestand på ca 23 millioner fugle. For ornitologen, der gerne vil opleve kiwier i naturen, bliver interessen uvægerligt rettet mod Waipoua State Forest, hvor der i den oprindelige urskov på 25 000 ha findes ca 5000 par Brun Kiwi.

HANZAB er næppe værket, som den danske ornitolog investerer i, medmindre han planlægger en tur til denne verdensdel (i så fald er det et "must") eller er interesseret i verdens fugle i almindelighed eller i visse grupper (som stormfugle) i særdeleshed. Det må derimod håbes, at HANZAB vil finde plads i videnskabelige biblioteker verden over, så den videnbegærlige ornitolog har let adgang til værket. Når denne håndbog foreligger komplet, vil den uden tvivl i mange år forblive standardværket om den australasiatiske verdensdels fuglefauna. Den sammenstiller hvad vi indtil nu har lært og opdaget om de behandlede arter og fremhæver huller i vor viden, og er i den retning en retningsviser for ornitologer, der søger egnede studieemner. Man mærker bøgerne igennem, at denne verdensdels fugle ikke har været studeret så længe og af så mange som tilfældet er i Europa.

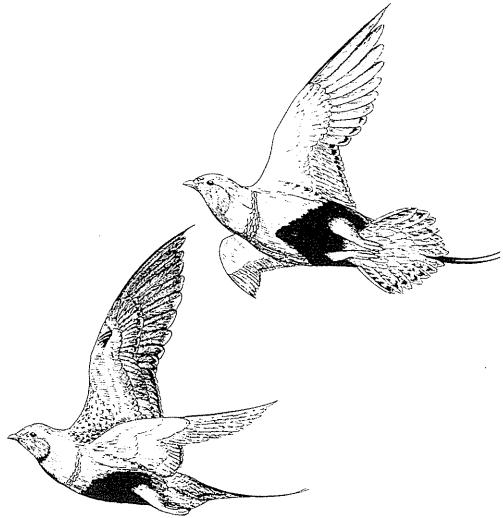
I litteraturfortegnelsen, der gives efter hver behandlet art, savnes artiklernes titel, der ellers ville have givet koncise oplysninger om indholdet.

Til slut et mindre punkt: fuglearternes "engelske" navne er udviklet forskelligt i de engelsktalende verdensdele. Australiske og new zealandske navne er stort set de samme, men der er dog en del som er helt forskellige og netop i et samlet værk volder besvær. HANZAB har valgt

at følge RAOUs *Recommended English names for Australian birds*, hvorved en del for new zealændere ukendte og uacceptable navne dukker op. Udenlandske ornitologer med adgang til new zealandske felthåndbøger og checklister vil uden tvivl også have vanskeligheder med fuglenavnene.

Men bortset fra enkelte skønhedspletter er HANZAB et varigt storværk, der trygt kan anbefales til enhver seriøs ornitolog. Kunst, bogtryk, videnskab og feltornitologernes iagttagelser er forenet i en perfekt kombination.

Kaj Westerskov

Bird population studies

C.M. Perrins, J.-D. Lebreton & G.J.M. Hirons (red.). *Relevance to conservation and management*. xvi + 683 sider, adskillige figurer og tabeller, indb. Oxford University Press 1991. Pris £ 50.

Denne bog om populationsstudier er resultatet af et symposium afholdt i 1988 i Carmargue, Frankrig. Som symposiumsrapport hører den unægtelig til de mere fyldige, omfattende 30 afhandlinger og dertil et næsten 30 siders stikordsregister.

Det fælles tema er empiriske og teoretiske undersøgelser af omsætning i og regulering af fuglebestande, og hvordan resultater af sådanne undersøgelser kan udnyttes i pleje og beskyttelse af arter og økosystemer. De fleste artikler beskriver konkrete projekter eller problemkomplekser, men indledningsvist bringes nogle generelle arbejder om metode og parameterestimering, og det sidste kapitel er en kommenteret opsummering af den lære, der kan udledes af symposiebidragene.

I en anmeldelse som denne lader det sig ikke gøre at referere meningsfyldt fra en så omfattende og vidtspændende bog. Næsten alle vil formentlig kunne finde noget af interesse, og artiklerne kan (sammen med de fyldige referencelister) i mange tilfælde fungere som en glimrende indgang til mange forskellige emner, f.eks. additiv/kompensatorisk jagtlig mortalitet, rationel udlægning af reservatsystemer, problemer med at påvise tæthedsafhængige effekter, og meget andet. Men det er ikke just lettilgængeligt stof.

I afslutningskapitlet efterlyser Ian Newton en større indsats omkring omverdensbestemte begrænsende faktorer (frem for "interne" demografiske karakteristika), og identificerer en række områder, hvor en forskningsindsats bør prioriteres højt. Desuden understreges betydningen af eksperimenter.

Trods de mange forfattere og de forskelligartede emner fremtræder bogen som en harmonisk helhed. Redaktørernes indsats er virkelig beundringsværdig. Samtidig er de fleste bidrag af høj standard, og ingen kan siges at være egentlige "smuttere"; de virker også alle relevante og naturlige i den givne sammenhæng. Det er kort sagt et meget vellykket værk. Men det sigter så afgjort mod et professionelt publikum.

Kaj Kampp

Bustards, hemipodes and sandgrouse

Paul A. Johnsgard. *Birds of Dry Places*. 276 sider, 51 farveplancher af Henry Jones, mange stregetegninger, grafer og udbredelseskort, stort format, indb. Oxford University Press, 1991. Pris kr. 950 i DOF-Salg.

Denne gruppe-monografi over trapper, løbehøns og sandhøns er det sidste i rækken af lignende værker af samme forfatter om bl.a. en række vade- og hønsfugle, alle udkommet inden for de sidste 10 år.

Bogen falder i to dele. Første del gennemgår generelle emner inden for "sammenlignende biologi" og har desuden et fyldigt afsnit om "udnyttelse" (læs: uhammet jagt, f.eks. arabisk falkonerjagt) og fredningsbestræbelser. Forfatteren nævner selv, at en af de vigtigste bevæggrunde for at skrive bogen er, at adskillige af de i bogen behandlede trapearter er i dramatisk tilbagegang p.g.a. jagt og biotopødelæggelse. Johnsgard lister de seks sjældneste trapearter som følger: Stortrappe, Dværgtrappe, Kravetrappe, Indisk Stortrappe og Lesser Florican. Man kan så håbe, at det vil give mere opmærksomhed om en fuglegruppe, der p.g.a. den meget ringe tilpasningsevne til ændrede livsbetingelser er i defensiven og derfor har brug for særlige hensyn.

Anden del er en grundig artsgennemgang med stikordene: andre navne, udbredelse, mål og vægt, dragtbeskrivelse, bestemmelse, biotopkrav, økologi og social adfærd, yngleforhold, slægtskabsforhold samt bestandsstatus og "fremtidsudsigter". Især det sidstnævnte afsnit indeholder ofte spændende og overraskende oplysninger. Jeg vidste f.eks. ikke, at Stortrappen i midten af 1700-tallet var så almindelig – og i Europa ansås for at være så skadelig – at "trappe-landeplager" var almindelige. Skolerne blev lukket, så eleverne kunne hjælpe med at samle trapeæg for at holde bestanden nede! Ak, hvor forandret.

Summa summarum: de flotte og (så vidt jeg kan vurdere) veltillende farveplancher sammen med den fyldige, veldisponerede og desværre sine steder lovligt "spændende" tekst, gør afgjort dette til en meget læseværdig bog. Prisen vil dog nok afholde mange fra at indlemme værket i det hjemlige bibliotek. Det er derfor en trøst at vide, at den er i DOFs velassorterede ditto.

Lars Nørgaard Andersen

The birds of Pakistan

T.J. Roberts. Vol. 1, Regional studies and non-passeriformes. 598 sider, 23 s/h eller farveplancher, 18 farvefotos, talrige stregtegninger, udbredelseskort og diagrammer, indb. Oxford University Press, Karachi, 1991. Pris ikke opgivet.

Gennem de seneste år har kredsen af ornitologer med interesse i Pakistans fugle set frem til denne publikation p.g.a. den usædvanlige viden, forfatteren har opbygget om Pakistans natur helt tilbage fra 1946, da han første gang besøgte området. Det blev senere hans hjem. Han har gennem årene udgivet en række bøger, bl.a. *The mammals of Pakistan*, har grundlagt Verdensnaturfonden i Pakistan og været dybt engageret i naturbevarelse i landet.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at jeg blev noget skuffet, da bogen – eller rettere første bind – endelig kom. For dét, mange feltornitologer har savnet, er en felthåndbog over Pakistans fugle, ikke en håndbog til at fylde på reolen; her har de fleste allerede Ali & Ripley's fremragende ti-bindsværk *Handbook of the birds of India and Pakistan* fra 1968-74.

Men *The birds of Pakistan* er en meget smuk bog, og særligt gode er de indledende afsnit. De giver en grundig gennemgang af økologiske faktorer, zoogeografiske spørgsmål, trækfuglenes fordeling og vilkår samt tidligere ornitologers bidrag til kortlægningen af Pakistan fugleliv.

Udbredelseskortene er gode og teksten er udmærket, men personligt foretrækker jeg Ali & Ripleys tekst, som er mere grundig. Det er samtidig en skuffelse, at bogen på flere punkter ikke er up-to-date. Det gælder bl.a. beskrivelserne af Cheer Pheasant og Great Knot.

Tegningerne er af forfatteren selv. Vadfugle-plancherne er af ringe kvalitet, og jeg savner tegninger af vingundersider hos rovfuglene. Med *The birds of South America* og *Birds of the High Andes* har Ben King og Jon Fjeldså sat niveauet for fugletegninger i 1990'erne, og i dette selskab falder denne bog klart igennem.

Konklusionen må være, at søger man et flot opslagsværk om Pakistans fugle er denne bog sagen, men at den desværre ikke udfylder behovet for en felthåndbog over Pakistans fugle. Det indiske subkontinent savner en King eller en Fjeldså!

Stig Jensen

Fugle

J. Nicolai, D. Singer & K. Wothe. På dansk ved Lars Serritslev. 226 sider, mange farvefotos og stregtegninger, hft. Gyldendals Naturguides, 1991. Pris kr. 168 i DOF-Salg.

En nydelig lille og handy felthåndbog, der nok ville have vakt villd opsigt for 20 år siden. Nu er der blot tale om en smuk samling fotos ledsaget af en kort tekst, som ikke tilføjer noget nyt i forhold til andre fuglebøger på markedet.

Bogen er oversat fra tysk, og ville nok have vundet ved at en feltornitolog havde bearbejdet den og tilpasset den til danske forhold. Glæden ved at se på gode fotos får man, men hvad med vejledningen i at kende kræene i felten? Jeg tror nok, jeg kunne finde ud af at bestemme en Klyde eller en Strandskade ved hjælp af denne bog, men vanskelige arter vil man have besvær med. Hertil er der f.eks. alt for få flugtfotos, hvilket ville have været en hjælp for det publikum, bogen henvender sig til.

Gyldendal skulle hellere have satset på at oversætte den fremragende *Photographic guide to European birds* (anmeldt i DOFT 83, s. 164-165). Format og indhold gør alt i alt bogen mest egnet for begyndere.

Klaus Malling Olsen

A dictionary of scientific bird names

James A. Jobling. 272 sider, illustreret med en del vignetter, indb. Oxford University Press, Oxford, 1991. Pris £ 19,95.

Alle fugle har et videnskabeligt/latinsk navn, og alle betyder de noget. Men hvad? Det er ikke altid nemt at gennemskue. Svaret finder man i dette lille, men grundige leksikon over alverdens fuglenavne. Det er faktisk et spændende emne, som bringer en vidt omkring i fugleforskning, folketro, geografi, kulturhistorie og gamle myter – samt al den latin, man ikke fik lært i skolen.

Jobling medtager kun slægts- og artsnavne, ikke racenavne, og går klogeligt ikke ind i diskussionen om fuglenes systematik. I stedet har han haft fat i både ældre og de allernyeste systematiske fugleoversigter. For uanset den rette klassifikationen, så har navnet jo den samme betydning. Således medtages også mange navne, som ikke længere anvendes, men som man ofte støder på i lidt ældre litteratur.

Nogle af navnene har ikke de samme forklaringer, som man finder hos andre forfattere. Den rette tolkning fortæller sig nemlig ofte i oldtidens tåger. Tyrkerduen har således fået sit artsnavn *decaocto* ("atten") efter en græsk myte om tjenestepigen, der fik sølle 18 pengestykker i løn om året. Hun bad sådan for sin frigivelse, at guderne hjalp hende ved at forvandle hende til en due. Og den giver nu lyd som hendes sørgeskrik.

Linné og hans efterfølgere forstod at navngive fuglene med både sproglig og kulturhistorisk indsigt – og megen humor. Det kunne de moderne navngivere måske lære lidt af.

Anders Tvevad